

УДК 27-185.5 Григорије Богослов, свети

Милош Јелић*

Смедеревска Паланка

Човеково обожење као охристовљење по Светом Григорију Богослову

Abstract: Идеја рада је да у кратким цртама прикаже учење о обожењу једног од највећих хришћанских богослова, Григорија из Назијанза. Обожење, које се поистовећује и са охристовљењем представља, по Светом Григорију, циљ живота сваког човека хришћанина. Истовремено, ово је и централна тема Григоријевог богословствовања. Он се на њу непрестано враћао, истичући да једино у органском јединству са оваплоћеним Логосом Божјим човек достиже своје назначење — да буде бог по благодати.

Key words: Црква, обожење, Христос, светитељи, спасење.

Човек је живо биће овде усипројавано и друде пресељавано, и свршећак њајне — стиремљењем ка Боју обожавано

(Свети Григорије Богослов, *Беседа* 38)

1. Увод

Обожење представља смисао и циљ човековог живота. То је оно што је супретено у дубине човековог бића још у самом стварању, а што може и треба да се реализује кроз сарадњу човекове воље и благодати Божје. Будући створен по икони и подобију Тројичног Бога, човек је способан да постане бог по благодати, о чему налазимо многобројна сведочанства у светоотачкој литератури¹.

* milosjelic@gmail.com

¹ Свети Јован Дамаскин, на пример, каже да „израз 'по образу (икони)' открива оно што је умно и самовласно, док израз 'по подобију' открива могућност уподобљавања врлини“, Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере — Исходник знања*, Јасен, Никшић, 1997, 207. Сличан став налазимо и код Светог Максима Исповедника, који доследно повлачи разлику између „образа“ и „подобја“ у човеку. По њему, „икона“ је дата човеку, његовој природи, док „подобје“ јесте нешто што постаје, оно што човек треба слободно да оствари и задобије помоћу благодати Божје и правилне употребе природних сила својих. В. Радосављевић, Артемије, „Антропологија Св. Максима Исповедника“, у: Шијаковић, Богољуб (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ, Αςϊεκτιι φιλосоφске и ѡεолошке мисли Максима Исповједника*, Луча XXI–XXII (2004–2005), 372–380. Исто тако, богословствујући о две горепоменуте одреднице човековог бића, преподобни Јустин Пелијски наводи следеће: „У Божјем лику дат је божански елемент као иманентна садржи-

Учење о обожењу као могућности човековог уподобљавања Богу свети оци темеље, пре свега, на Светом писму². Иринеј Лионски већ крајем другог века после Христа говори о обожењу човека оваплоћеном Речју Божјом³, док Свети Атанасије Александријски (4. век), истину о обожењу практично сажима у једну реченицу: „Он [= Логос] се очовечио да бисмо се ми обожили“⁴.

Обожење као суштина хришћанског живота, ипак, тек код Светог Григорија постаје и централна идеја хришћанског богословља.⁵ Већ у својој Првој беседи⁶, изговореној на Пасху 362. године, Свети Григорије излаже својим слушаоцима следећу мисао:

Постанимо као Христос, јер је и Христос постао као ми. Постанимо Богови ради Њега, јер је Он ради нас постао човек.⁷

На сличан начин он је понавља још у две своје беседе⁸, као потврду става да је обожење човеково последица оваплоћења Логоса Божјег — последица чињенице да је Христос постао човек, не престајући да буде Бог, као што и човек постаје бог по благодати, не престајући да буде човек. Обожење, које и

на човечије личности, као реалност Бескрајног, а у подобију је дата бескрајна могућност за десконечно богоуподобљавање свега човечијег“, чиме јасно прави разлику између онога што човек јесте и онога што треба да постане. Уп. Поповић, Јустин, „Проблем личности и познања по учењу Св. Макарија Египатског“, у: *Пути боѿојознања — Поїлавља из їраво-славне аскеїике и їносеолоїије*, Београд, 1987, 11.

² Уп. Пост 1, 27; Пс 82, 6; 1Кор 15, 49; 1Кор 15, 53; 2Кор 13, 18; Гал 3, 26; Гал 4, 5; 2Пт 1, 4 и друга слична места.

³ „Он је постао као и ми, да би нас учинио оним што је Он“, говори Св. Иринеј („Irenaeus of Lyons, „Against Heresies“, прегледано 15. 5. 2011. на: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/anfo1.ix.vii.i.html>).

⁴ Свети Атанасије Велики, „О очовечењу Бога Логоса“, прегледано 2. 2. 2011. на: <http://svetosavlje.org/biblioteka/Bogoslovlje/OcovecenjeBogaLogosa/OcovecenjeBogaLogosao8.htm>.

⁵ Како наводи епископ Иларион (Алфејев), цитирајући проучаваоце Григоријевог теолошког рада: „Ниједан хришћански богослов пре Григорија није употребљавао термин *обожење* тако често и доследно, као што је то чинио он“, те је тако „у терминолошком и у концептуалном смислу отишао далеко испред својих претходника у непрестаном враћању на тему обожења“. Алфеев, Иларион, „Жизњ и учение святителя Григория Богослова“, прегледано 10. 2. 2011. на: <http://hilarion.ru/wp-content/uploads/pdf/grigory.pdf>.

⁶ Ову беседу, која се још зове и: „*На Пасху и о оклевању*“, изговорио је Григорије као свештеник у Назијанзу, будући да је после рукоположења три месеца боравио у Понту, код Светог Василија Великог, оклевајући да се прихвати поверене му службе, да би се напослетку вратио у Назијанз на празник Пасхе. Из ове беседе потиче доста материјала који је Свети Јован Дамаскин доцније унео у Пасхалне стихире и у Васкршњи канон.

⁷ Григорије Богослов, „Беседа 1“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 39.

⁸ Реч је о следећим местима: „Доњи човек постао је Бог након сједињења са Богом и постао је са њим једно; *доље је ѿбегдило да дих и ја дио бої у мери у којој је Он ѿсїао човек* [подвукао М. Ј.]“. В. Григорије Богослов, „Беседа 29“, у: *Сабрана дела*, II, Хришћанска мисао, Београд, 2006, 150; и: „Веруј у Сина Божијег [...] Који је у последње дане рођен ради тебе и произашао као Син Човечији од Дјеве Марије неизрциво и неупрљано [...] нестрадалан Божанством, страдалним узетим (на Себе) телом; *їолико је Човек ради шебе колико си їи ради Њеїа (їосїао) Бої* [подвукао М. Ј.]“. В. Григорије Богослов, „Беседа 40“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 132.

„није друго до учествовање у Слави и Светости Божијој у Царству Његовом“⁹, показује се, тако, немогућим без Богочовека Христа, о чему Свети Григорије и говори.

2. Оваплоћење Христово — предуслов обожења

Свети оци, а међу њима и Свети Григорије Богослов, слажу се у констатацији да је за човеково узлажење на небо било неопходно да Бог сиђе на земљу. Очовечењем Бога Логоса догодило се „чудо над чудима“, сматра преподобни Јустин Ђелијски¹⁰, док се, по Светом Максиму Исповеднику, овим догађајем испунило оно што он назива предначиненим циљем стварања¹¹. Свети Григорије је и сам задивљен пред тајном Рођења Богомладенца Христа:

О, новог ли мешања! О, чуднога ли сједињења! Онај који ЈЕСТЕ — постаје, и Нестворени ствара се, и Несместиви дива смештен [...] и Богати осиромашује, јер узима сиромаштво мојега тела, да бих се ја обогатио Његовим Божанством; и Пуни се испражњава, умањује се за кратко од Своје славе да бих се ја причестио Његовом пуноћом. Какво је то богатство доброте! Каква је то тајна ради мене! Имао сам удела у лику (Његовом) и нисам сачувао; сада Он узима удела у телу моме, да би и лик спасао и тело обесмртио.¹²

Христов долазак је ради нас, „да бисмо ми Богу дошли“, или, боље рећи, повратили се, како вели Свети Григорије¹³. Јер није било другог начина да човек после пада поново оствари потпуну заједницу са Богом, осим овога. Све док, по речима Светог Григорија, „свако остаје при своме (достојанству) [...], доброта бива несмешива и човекољубље несаопштиво“, а провалија која раздваја две природе — створену и пропадљиву људску, са једне, и

⁹ Зизијулас, Јован, „Обожење Светих као икона Царства Божијег“, прегледано 11. 2. 2011. на: http://www.verujem.org/teologija/ziziulas_svetitelji.htm.

¹⁰ Он каже да „ако је дотле [мислећи на догађај оваплоћења — прим. аут.] стварање света из ничега било највеће чудо, нема сумње да га је оваплоћење Бога превазишло својом чудесношћу“. Овакав став преподобни Јустин објашњава тиме што „док су се при стварању света речи Божје облачиле у вештаство, дотле се при оваплоћењу сам Бог облачи у тело, у материју, у вештаство“, те је отуда Божје оваплоћење — „највећи догађај у свима световима: за сваку личност, за свако биће, за сваку твар“. В. Поповић, Јустин, *Домаћиника Православне Цркве*, II, Београд, 2004, 13.

¹¹ Реч је, дакле, о сједињењу свега створеног у Христу: „То је та Велика и Скривена Тајна. То је блажени крајњи циљ ради кога је све створено. То је тај божански циљ [= *саврше-шак*], предзамисљен (од Бога) пре почетка свих бића, којег одређујући кажемо: да је он унапред смишљени свршетак, ради којег је све, а он није ни ради чега (другог)“. В. Максим Исповедник, *Оговори Таласију LX*, у: Шијаковић, Богољуб (ур.), *АРХИ КАИ ТЕЛОС, Асијектии философске и теолошке мисли Максима Исповедника*, Луча XXI–XXII (2004–2005), 257.

¹² Григорије Богослов, „Беседа 38“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 57.

¹³ Он каже: „Као што су (грехом Адамовим) од добрих ствари дошле жалосне, тако ће (са Христом) од жалосних опет повратити се добре“. В. Григорије Богослов, „Беседа 38“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 48. Свети Григорије јасно показује да врло добро разуме сву важност доласка Христовог, као Новог Адама, у којем је обновљена — пресаздана људска природа.

нестворену и вечну Божанску, са друге стране — бива велика и непрелазна.¹⁴ Зато Син Божји и пристаје да постане Син Човечји: „не мењајући оно што је био — јер је непроменљив, него примајући (на Себе) оно што није био — јер је човекољубив, да би Несместиви постао сместив, и кроз тело, као кроз завесу, сјединио се са нама“¹⁵.

Човек је, каже Свети Григорије, многим начинима раније био васпитаван „због многих грехова“¹⁶, а на послетку потребовавши „јачи лек због опаких болести“ и већу помоћ зарад истих, већу помоћ и добија у Личности Логоса који „долази у Своју слику [= у човека], и тело узима ради тела (мога), и с душом умном се сједињује ради моје душе, очишћујући слично сличним“¹⁷.

Рођењем Спаситеља испуњује се целокупна историја спасења, испуњују се Закон и Пророци¹⁸. „Сенке нестају — Истина наступа“, узвикује Свети Григорије! „Мелхиседек се испуњује: Онај који је (као Бог) без матере — постаје (сада као Човек) без оца: без мајке претходно (у првом рођењу), а без оца у другом рођењу, тј. *овајлођењу*)“¹⁹. И не само то. Христовим рођењем укидају се закони природе, „јер треба да се испуни горњи свет“. Тумачећи ове Григоријеве речи, Свети Максим Исповедник, између осталог, казује и ово: „Ако је стари под грехом Адам, будући обичан човек, укинувши преслушањем прве духовне законе природе, испунио доњи свет онима који су по њему телом рађани на пропадљивост, поставши подобјем свога престапа вођа (њихов) [...] утолико ће више с правом безгрешни Нови Адам, Христос Бог [...] Као Логос, испунити горњи свет онима који су по њему духом рађани за непропадљивост, поставши подобјем своје послушности вођа (њихов)“²⁰.

¹⁴ Григорије Богослов, „Беседа 41“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 149. Обожење у својој бити не представља ништа друго до превазилажење граница створеног, а тиме смртног и пропадљивог. Оно на чему Свети Григорије инсистира, а што је у складу са целокупном светоотачком христологијом, јесте да без сједињења двеју природа у Личности Христовој, за човека и целокупну творевину, искорак од смртног ка бесмртном — не би био могућ. Дијалектика: створено–нестворено укида се у Христу онако како су оци IV васељенског сабора дефинисали „нераздељиво“ и „несливено“ — на начин који не допушта поделе, али и не укида слободу као предуслов сједињења, дакле, без губљења особености и једне и друге природе. Уп. Зизијулас, Јован, „Христологија и постојање, дијалектика тварног–нетварног и Халкидонски догмат“, *Беседа* 3–4 (1992), 173–183, и расправа поводом тога у: *Беседа* 1–4 (1993), 121–129.

¹⁵ Григорије Богослов, „Беседа 39“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 78–79.

¹⁶ Овде Свети Григорије мисли, пре свега, на старозаветну историју спасења као својеврсни вид припреме за долазак Спаситеља, односно на оно што Свети апостол Павле указује када каже да је Стари завет — „васпитач за Христа“ (Гал 3, 24).

¹⁷ Григорије Богослов, „Беседа 45“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 179.

¹⁸ Уп. Мт 5, 17; Рим 10, 4.

¹⁹ Григорије Богослов, „Беседа 38“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 45.

²⁰ Максим Исповедник, *Ambigua* PG 91, 1273–81, у: Григорије Богослов, *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 46, фн. 1. На-

Било је потребно да се „човек освешта људском природом Бога“ да би се Богу вратио²¹. Јер да смо остали „као што бесмо, и заповест сачували“, постали бисмо „оно што не бесмо“ — обесмрћени и Богу приближени, казује Свети Григорије²². Овако, Бог „страда нашим страдањем, поставши човек, и осиромашује поставши тело, да се ми Његовим сиромаштвом обогатимо“²³. Зато Христос и јесте, по Светом Григорију, потпуно савршена Жртва поднета за нас и наше спасење — „не само због Божанства, од Којег нема ништа савршеније, него и због узете на Себе (људске) природе, помазане Божанством и поставше оно што је и Помазавша (природа)“²⁴ — сједињене са Богом, дакле, обожене, у чему лежи и кључ обожења читаве творевине и сваког човека понаосод.

3. Пут богопознања — пут обожења

Учење о богопознању у богословском систему Светог Григорија заузима видно место, боље рећи, он то учење ставља у сам центар свога богословствовања. Но, како примећује отац Георгије Флоровски, није овде реч искључиво о „уводу или о богословској прелогомени“ — за Светог Григорија богопознање представља пут и задатак живота, пут спасења и обожења²⁵.

Међутим, да би се до обожења и доспело, како тврди митрополит пергамски Зизијулас, „није довољно просто једно 'очишћење' (κάθαρσις) било кога вида, а још мање 'вићење' или теорија Бога у платоновском маниру“²⁶. Кључ је у Христу, у органском јединству са њим, до којег се долази учешћем

супрот природном рађању, које се, по мишљењу Светог Григорија, јавља као последица прародитељског греха, имамо рођење Духом Светим у Светој тајни крштења — рођење за нови живот у Царству Небеском, што нам, уосталом, и сам Господ потврђује (уп. Јн 3, 5). С тим у вези, Свети Григорије истиче значај Свете тајне крштења, називајући крштење најлепшим и највеличанственијим од свих Божјих дарова. У својој *Беседи на кршћење* он придаје многобројне епитете Просвећењу, тј. крштењу, говорећи да је оно „сјај душа, промена живота, обећање савести Богу [...] помоћ нашој слабости [...] скидање (нечистоте) тела, следовање за Духом (Светим), заједништво са Логосом, васпостављање створења, потоп греха, причешће светлошћу, уништење таме [...] колесница ка Богу, сапутништво са Христом, утврђење вере, савршенствоума, кључ Царства Небеског, промена живота, укидање ропства, разрешење окова, пресаздање (нашег) састава [...]“. В. Григорије Богослов, „Беседа 40“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001.

²¹ Григорије Богослов, „Беседа 45“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 193.

²² Григорије Богослов, „Беседа 44“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 160.

²³ *Истио*. Треба приметити да Свети Григорије страдањем Божјим назива већ и само Христово узимање људске природе на себе.

²⁴ Григорије Богослов, „Беседа 45“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 182–183.

²⁵ Флоровски, Георгије: „Свети Григорије Богослов“, прегледано 8. 1. 2011. на: http://www.verujem.org/teologija/grigorije_bogoslov_florovski.htm.

²⁶ Зизијулас, Јован, „Битије Бога и битије човека“, *Видослов* 30 (2003), 69.

у светотајинском животу Цркве. Притом, потребна је припрема да бисмо се удостојили виђења Славе Божје, јер „сам овај Логос, због Своје природе, страшан је недостојнима, а због човекољубља, сместив је погоднио припремљенима“²⁷. Зато нас Свети Григорије и позива: „Очишћавајмо се и предусавршавајмо Логосу, да би тиме највише себи добро чинили, себе учили богосличнима и примили долазећег Логоса“²⁸, док на другом месту он каже: „Треба очистити најпре себе, па онда приступити Чистоме“²⁹, чиме нас упућује на оно што треба да чинимо, да бисмо се успели уз лествицу спасења.

Ипак, треба имати на уму да познање Бога по ономе шта он јесте, тј. по његовој суштини, није могуће. Јер како и сам Свети Григорије беседи, „божанство је бескрајно и тешко сагледиво, и свакако Му је схватљива само бесконачност“³⁰. С друге стране, намеће се питање: како је онда човеку уопште могуће да говори о Богу? Јер Бог, будући *суштин*, дакле, Онај Који Јесте (2Мојс 3, 14), нашим умом је тек „бледо означаван, и то овлаш и ограничено, не по ономе што Он јесте, него по ономе око Њега, сабирајући (наш ум) једну од друге замисао у неку представу [= слику] истине, која пре но што буде схваћена већ бежи, и пре но што се замисли изгуби се, само толико обасјавајући наш ум, и то очишћен, колико и брзина тренутне муње наше лице“³¹.

Решење за могућност познања Бога налазимо у ономе што су кападокијски оци, а међу њима и Свети Григорије Богослов, започели у своме богословљу, а Свети Григорије Палама даље развијао — у разликовању суштине и енергија у Богу. Ово учење за свој крајњи циљ има побијање схватања да Суштина Божја може бити познатљива и причасна, што истовремено обезбеђује Божју трансцендентност и допушта заједницу између Бога и света. Бога, дакле, познајемо јер нам се открива преко својих нестворених енергија, које не исијавају изравно из божанске суштине, већ нам се дају само преко личности

²⁷ Григорије Богослов, „Беседа 39“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 74.

²⁸ *Н. г.*, 75.

²⁹ *Н. г.*, 73.

³⁰ Григорије Богослов, „Беседа 38“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 51.

³¹ *Н. г.*, 50. Реч је овде, дакле, о ономе што се у православној традицији назива апофатичким и катафатичким богословљем, односно о потврђивању и одрицању, када се ово тиче говора о Богу. Јер, како наводи Свети Јован Дамаскин, „божанство је [...] неограничено и умом необухвативо, а оно што је једино умом обухвативо, то је његова неограниченост и необухвативост“. В. Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере — Источник знања*, Јасен, Никшић, 1997, 149. Говорећи о Богу, нисмо у могућности да изразимо оно шта он јесте, већ оно што он није. Речи као што су: *нестворен, бескрајан, бесјочешан, бесшлесан* само су атрибуту које ми приписујемо Богу својим скромним језиком, немајући начина да га другачије опишемо, а што управо представља својеврсно одрицање (апофазу). Једино што о Богу засигурно можемо рећи потврдно (катафатика) то је да он јесте, односно да постоји. Уп. Максим Исповедник, *Ambigua* PG 91, 1288BC.

Свете Тројице. Отуда пут обожења човековог може бити само пут личности, будући да о обожењу по природи не може бити речи.³²

4. Црква — место обожења

Као што смо и видели, а што нам и Свети Григорије потврђује на више места у својим излагањима, „Бога, ко је Он по природи и суштини, нико од људи никада није нашао и, наравно, неће пронаћи и схватити [...] Пронаћиће, како ја то схватам, када се ово боголико и дожанско, тј. наш ум и наша реч сједине са себи сродним, када обличје узађе до Прволика коме и иначе стреми“³³. Дакле, можемо рећи да Свети Григорије оставља потпуно познање Бога, односно обожење, за оно што тек треба да дође — за будуће Царство Божје. А док се небо и земља не преобразе у „небо ново и земљу нову“ (Откр 21, 1), већ сада и овде учествујући у Светајни Цркве — Светој Литургији, учествујемо у будућем догађају Царства. У Литургији се испуњава тајна нашега спасења: она пројављује веру у оваплоћење Сина Божјег — оваплоћење Бога који је постао човек и који борави и боравиће међу нама до свршетка света. Литургија пројављује распетог Христа, јер Литургија је пре свега жртва и жртвени принос Господа Исуса Христа, који добровољно жртвује себе да би нас ослободио од смрти. Литургија је голготска драма која се здила и која се збива нас ради и нашег спасења ради. Литургија је и пројава васкрслог Христа. Литургија је икона Царства Божјег. Само у Литургији познајемо јединог истинитог Бога Оца и он нама постаје Отац јер смо у Литургији неразделиво сједињени са његовим Сином. По речима епископа браничевског Игнатија (Мидића), „литургијско сабрање је најпотпуније исповедање и истинска пројава наше вере и наде у обећано Царство Божије, као и онтолошки израз наше љубави према Богу и човеку, као и целокупној природи, у њиховом неразделивом јединству, од које љубави нам зависи живот вечни“³⁴. Сабирајући се око заједничке чаше у Евхаристији, сабирамо се око оваплоћенога и васкрслога Христа, постајући обновљени и пресаздани благодаћу Божјом, нови људи, бесмртни и вечни у Христу. Не треба онда да будемо изненађени што Свети Григорије истиче да „ниједно није такво као чудо мојега спасења: мало капи крви — сав свет препорађају, и постају као текуће млеко свима људима, сједињујући и сабирајући нас у једно тело Христово = Цркву“³⁵.

³² Зизијулас, Јован, „Битије Бога и битије човека“, *Видослов* 30 (2003). Такође в. Радовић, Амфилохије, *Тајна Свете Тројице по Светом Григорију Палами*, Манастир Острог, 2006.

³³ Григорије Богослов, „Беседа 28“, у: *Сабрана дела*, II, Хришћанска мисао, Београд, 2006, 120–121.

³⁴ Мидић, Игнатије, „Литургијско сабрање одсликава и оприсутњује будуће Царство Божије“ (беседа изговорена на Литургији у манастиру Жича, 7. 11. 2006. у поводу 800. годишњице манастира Жиче), *Светишора* 170–171 (2007), 5–6.

³⁵ Григорије Богослов, „Беседа 45“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 200.

5. Будуће Царство Божје — истина обожења

Како, чини нам се, добро примећује већ цитирани епископ Иларион (Алфејев), есхатологија је за Светог Григорија „област питања, а не одговора, област нагађања, а не тврдњи“³⁶. Међутим, иако се у својим делима не бави превише овом темом, Свети Григорије је и те како свестан чињенице да ће се потпуна и савршена истина о свету и човеку обзнанити тек о Другом доласку Христовом³⁷. Зато он и наглашава:

Узећемо удела у Пасхи (тј. јешћемо је), сада још праобразно, мада (много) јасније од старе (Пасхе) [...] а мало касније (јешћемо на небу) Савршенију и Јаснију, када ову Логос буде пио нову у Царству Оца Свога, откривајући и учећи (нас) оно што је сада са мером показао³⁸.

Јер Пасха је и „прелазак од доњих (земаљских стварности) ка онима горе (небеским стварностима) и напредак и узлазак у земљу обећану“³⁹.

За Светог Григорија је Царство Божје царство светлости — „живот прави у коме нема преврата, срамотних ствари, где ћемо ликовати и сјати око велике Светлости“⁴⁰, царство „где је обитељ свих радосних, где се чује празнични глас, глас радости, најсавршеније и најчистије озарење Божанства, које сада примамо тек у сенкама и загонеткама“⁴¹.

6. Закључак

Из свега наведеног, можемо закључити да у богословском систему Светог Григорија Богослова, што је у сагласју и са целокупним богословско-литургијским предањем Цркве Христове, обожење не представља ништа друго до потпуно јединство човека (и света) са Христом Богочовеком.

³⁶ Алфејев, Иларион, *н. г.*

³⁷ Сведочанство овој тврдњи нека буде и својеврсна мистагогија коју Свети Григорије упућује онима који кроз крштење ступају у Цркву. Између осталог, он у својој *40. беседи*, изговореној на празник Богојављања, 380. или 381. године (Божић, Крстовдан и Богојављање су се још у то време празновали заједно), каже и следеће: „Стајање оно којим ћеш стати одмах после крштења, испред великог стајалишта, јесте преднацрт онамошње славе на небу. Песмопојање са којим ћеш бити примљен у Цркву, јесте увод у тамошње вечно песмопевање. Свеће које ћеш упалити, тајна је тамошњег светलोћства, са којом ћемо сусрести Жениха Христа, светле и девствене душе, са светлим светиљкама вере, а не спавајуће због лењости, да је не изненади када дође изненада Очекивани, нити без хране и уља или потребујући добра дела, да не бисмо били изван брачне одаје [= Раја] [...]. Када будемо унутра (у брачној одаји = у Рају), онда зна Жених шта ће нас научити и како ћедити са душама које су ушле са Њим. Јер ће бити са њима, како мислим, учећи их савршенијим и чистијим (тајнама = *блаженствима*), које нека и ми задобијемо [...]“ В. Григорије Богослов, „Беседа 40“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 133–134.

³⁸ Григорије Богослов, „Беседа 45“, у: *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001, 194.

³⁹ *Н. г.*, 180.

⁴⁰ Григорије Богослов, „Беседа 18“, у: *Сабрана дела*, I, Хришћанска мисао, Београд, 2004, 302.

⁴¹ Григорије Богослов, „Беседа 24“, у: *Сабрана дела*, II, Хришћанска мисао, Београд, 2006, 65.

Обожење се, тако, намеће и као искључиви циљ стварања, али и циљ живота сваког човека понаособ. Да постане бог по благодати — позив је упућен свакоме. Крштењем поставши синови Оца нашега који је на небесима, рађамо се за живот вечни. Зато једино у литургијским оквирина, тј. оквирина Цркве као Тела Христовог, можемо говорити о човековом обожењу као охристовљењу, а то су и оквири у којима је живео и свецелосно себе приносио Богу — Свети Григорије Богослов.

Литература:

- Алфеев, Иларион, „Жизнь и учение святителя Григория Богослова“, прегледано 10. 2. 2011. на: <http://hilarion.ru/wp-content/uploads/pdf/grigory.pdf>.
- Атанасије Велики, „О очовечењу Бога Логоса“, прегледано 2. 2. 2011. на: <http://svetosavlje.org/biblioteka/Bogoslovlje/OcovecenjeBogaLogosa/OcovecenjeBogaLogosa.htm>.
- Григорије Богослов, *Празничне беседе*, Братство св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања, 2001.
- Григорије Богослов, *Сабрана дела*, I, Хришћанска мисао, Београд, 2004.
- Григорије Богослов, *Сабрана дела*, II, Хришћанска мисао, Београд, 2006.
- Зизијулас, Јован, „Битије Бога и битије човека“, *Вигослов* 30 (2003), 50–78.
- Зизијулас, Јован, „Обожење Светих као икона Царства Божијег“, прегледано 11. 2. 2011. на: http://www.verujem.org/teologija/ziziulas_svetitelji.htm.
- Зизијулас, Јован, „Христологија и постојање, дијалектика тварног–нетварног и Халкидонски догмат“, *Беседа* 3–4 (1992), 173–183.
- Irenaeus of Lyons, „Against Heresies“, прегледано 15. 5. 2011. на: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/anf01.pdf>.
- Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере — Исѝочник знања*, Јасен, Никшић, 1997.
- Максим Исповедник, „Одговори Таласију LX“, у: Шијаковић, Богољуб (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ, Ασѝекѝи философске и ѝеолошке мисли Максима Исѝовједника*, Луча XXI–XXII (2004–2005), 255–260.
- Поповић, Јустин, *Доѝмайѝика Православне Цркве*, II, Београд, 2004.
- Поповић, Јустин, „Проблем личности и познања по учењу Св. Макарија Египатског“, у: *Пуѝ доѝојознања — Поѝлавља из ѝравославне аскеѝиике и ѝносеолоѝије*, Београд, 1987.
- Радовић, Амфилохије, *Тајна Свеѝе Тројице ѝо Свеѝом Гриѝорију Палами*, Манастир Острог, 2006.
- Радосављевић, Артемије, „Антропологија Св. Максима Исповедника“, у: Шијаковић, Богољуб (ур.), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ, Αсѝекѝи философске и ѝеолошке мисли Максима Исѝовједника*, Луча XXI–XXII (2004–2005), 372–380.
- Флоровски, Георгије: „Свети Григорије Богослов“, прегледано 8. 1. 2011. на: http://www.verujem.org/teologija/grigorije_bogoslov_florovski.htm.

Miloš Jelić
Smederevska Palanka

Man's deification as Christification by St. Gregory of Nazianzus

In the theological system of St. Gregory of Nazianzus, deification is nothing but a complete unity of man (and world) with God — Man Christ. There is an invitation sent to every person to become a god by grace, which was made possible by the Incarnation of the Logos of God. Through baptism we are becoming the sons of our Father Who is in Heavens, and therefore born for eternal life. Only in liturgical terms, that is, within the Church as the Body of Christ we can speak about man's deification as union with Christ, and those are the terms in which he lived and offered up to God himself — St. Gregory the Theologian (St. Gregory of Nazianzus).

Key words: The Church, Deification, Christ, The Saints, Salvation.

Датум пријема чланка: 24. 5. 2011.

Датум прихватања чланка за објављивање: 16. 6. 2011.